

Donošenje Zakona o ombudsmanu u Srbiji

Dr Dragan Prlja

I posle višegodišnjih nastojanja da su u pravni sistem Srbije uvede institucija ombudsmana, kao što je to učinjeno u svim zemljama u okruženju, pa i u Vojvodinini i na Kosovu, danas nismo ni bliže ni dalje uvođenju ombudsmana nego što smo to bili pre pet godina. Standard prava demokratskih društava je postojanje institucije ombudsmana koja nezavisno prima i istražuje pritužbe na loš rad državnih službi i na taj način štiti prava građana. Unošenjem institucije ombudsmana u pravni sistem Republike Srbije, kao nezavisnog i samostalnog organa, koji će ispitivati pojedinačne slušajeve povreda ljudskih prava i sloboda prouzrokovanih nezakonitim i nepravilnim radom organa uprave i sugerisati način za otklanjanje ovih povreda ostvariće se jačanje svesti o značaju i neophodnosti poštovanja ljudskih prava i sloboda i zakonitosti u radu državnih organa.

Osnovni zadatak ombudsmana je:

- da štiti ljudska prava i slobode zagarantovane ustavom;
- da stvara svest i ambijent o potrebi obezbeđivanja principa vladavine prava;
- da jača odgovornost demokratskih institucija;
- da utiče na stvaranje pravne sigurnosti građana;
- da utiče na zakonitost i nepristrasnost rada državnih organa pred kojima građani ostvaruju svoja prava, slobode, obaveze i pravne interese;

Posle izbora u septembru 2000.g. i smene na vlasti otvoren je proces suštinske demokratizacije u Srbiji. Jedan od prioriteta zadatka i ciljeva prve demokratske vlade Srbije izabrane u januaru 2001.g. bio je utvrđivanje i sprovođenje reforme javne uprave. U okviru ove reforme uvođenje institucije ombudsmana je izričito najavljeno kao jedan od prioriteta nove Vlade već u prvom inaguralnom govoru predsednika Vlade Srbije 2001.g. Tokom 2001. u Srbiji je održano više stručnih skupova, seminara i radionica u cilju pripreme normativnih i drugih uslova za uvođenje institucije ombudsmana u Srbiji. Vlada Republike Srbije utvrdila je predlog Zakona o narodnom advokatu 17. maja 2002. i on je ušao u Skupštinsku proceduru, gde je i ostao sve do pada republičke vlade 2003 godine. Pod "izvinjavajućim" razlozima kakvi su

"nedostatak sredstava u budžetu", "bitniji zakoni koji čekaju da budu usvojeni" predlog Zakona o narodnom advokatu nije razmatran u Skupštini Srbije. Ponovo je Vlada Srbije utvrdila predlog Zakona o narodnom advokatu u avgustu 2003.g., a potom i februaru 2004.g. ali se ni jedan od ovih predloga ponovo nije razmatrao na zasedanjima Skupštine Republike Srbije. Krajem oktobra 2004.g. Vlada Republike Srbije izradila je nacrt Zakona o ombudsmanu Republike Srbije o kome je raspravljano na okruglom stolu "Reforme državne uprave i demokratizacija društva - ombudsman" 18. novembra 2004.g. u Beogradu. Očekuje se da Vlada Republike Srbije nacrt Zakona o ombudsmanu Republike Srbije nakon još jedne javne rasprava, i uvažavanje komentara Saveta Evrope i drugih međunarodnih organizacija usvoji u vidu predloga i uputi Skupštini Rpublike Srbije na usvajanje tokom 2005.g.

Ministarstvo pravde Republike Srbije predstavilo je osnove strategije reforme pravosuđa 6. oktobra 2004.g. konstatujući da je potrebno osnivanje novih institucija i donošenje novih propisa među kojima je naveden i Zakon o ombudsmanu. Donošenje ovih zakona najavljeno je u narednom neodređenom vremenskom periodu.

Prilikom donošenja novog Ustava Republike Srbije koje će uslediti u 2005.g. neophodno je izvršiti i ustavno definisanje položaja ombudsmana. Nacrt Ustava Vlade Republike Srbije (čl. 136. i čl. 137.), kao i model Ustava Republike Srbije koji je izradila ekspertska grupa na poziv Predsednika Republike Srbije (od čl. 149 do čl.155.) obuhvataju i ustavno definisanje nadležnosti i položaja ombudsmana kao nove institucije u našem pravnom sistemu. Razlike koje postoje u navedenim nacrtima više se odnose na nivo preciznosti ustavnog regulisanja, ali se ni na koji način ne dovodi u pitanja potreba ustavnog definisanja položaja ombudsmana.

Donoše Zakona o ombudsmanu Republike Srbije neophodan je preduslov za uvođenje ove institucije u pravni sistem Republike Srbije. Zakon o ombudsmanu Republike Srbije svakako mora da obezbedi da se postavljanje i razrešenje ombudsmana

vrši kvalifikovanom većinom u Narodnoj skupštini Republike Srbije (ukoliko pitanje izbora ombudsmana ne bude ustavno definisano), da zaštitu ombudsmana imaju sva lica pod jurisdikcijom Republike Srbije bez obzira da li su njeni građani, i da se uvođenjem ombudsmana zaštititi principa dobrog upravljanja.

Uspostavljanje rada kancelarije ombudsmana u Srbiji ne može se ostvariti samo definisanjem ustavnog osnova i zakonske regulative već je neophodno obezbediti efikasnu primenu usvojenih zakonskih rešenja. Mere kojima se može obezbediti adekvatno funkcionisanje institucije ombudsmana su:

- određivanje adekvatnog budžeta za rad institucije ombudsmana;
- izbor odgovarajućeg stručnog i kredibilnog osoblja koje će obavljati stručne poslove u instituciji ombudsmana;
- izbor ombudsmana osloboditi partijskih uticaja;
- zaštititi ombudsmana i onemogućiti njegovu arbitrarno uklanjanje;
- obezbediti da izvršna vlast poštuje i sledi izveštaje i preporuke ombudsmana;
- obezbediti žalionicima lak pristup ombudsmanu; i

- obezbediti žalionicima da podnesu anonimne pritužbe u situacijama kada bi mogli da trpe posledice ukoliko bi njihov identitet bi poznat;

Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu Republike Srbije nadležno je da pripremi nacrt Zakona o ombudsmanu Republike Srbije i da ga uputi Vladi Republike Srbije, koja je nadležna da utvrdi predlog Zakona o ombudsmanu Republike Srbije i uputi ga Narodnoj skupštini Republike Srbije koja treba da ga nakon razmatranja na svojim odborima za zakonodavstvo i pravosuđe usvoji.

Pored svih deklarativnih izjašnjava u korist uvođenja institucije ombudsmana u pravni sistem Srbije i pored međunarodno prihvaćenih obaveza (na osnovu preporuka Parlamentarne skupštine Saveta Evrope obaveza SRJ koja je prosticala iz prijema u Savet Evrope bila je da se u roku od godinu dana po prijemu usvoji zakon o uspostavljanju kancelarije ombudsmana, odnosno do aprila 2004.g.), ni danas sa sigurnošću ne možemo predvideti kada će biti donet Zakon o ombudsmanu i kada će kancelarija ombudsmana otpočeti sa radom.

O AUTORU

Dragan Prljaje magistrirao i doktorirao na Katedri za međunarodno pravo i međunarodne odnose Pravnog fakulteta u Beogradu.

Objavio je 10 knjiga i više od 50 stručnih članaka iz oblasti prava. Izvršni je urednik časopisa "Lex forum".

Naučni je saradnik u Institutu za uporedno pravo u Bogradu.

E-mail dprlja@yahoo.com

